

III. Z ŻYCIA NAUKOWEGO

DOI: 10.17951/et.2021.33.373

Ewa Białek

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, Polska

ORCID: 0000-0003-3868-5001

e-mail: e.bialek@mail.umcs.pl

I Międzynarodowy Kongres Etnolingwistyczny „Etnolingwistyka – bilans dyscypliny: stan badań, metody i postulaty badawcze”

W dn. 20–24 czerwca 2021 r. w Lublinie odbył się I Międzynarodowy Kongres Etnolingwistyczny „Etnolingwistyka – bilans dyscypliny: stan badań, metody i postulaty badawcze”. Patronat nad tym ważnym wydarzeniem, mającym na celu wymianę myśli naukowej w gronie polskich oraz zagranicznych etnolingwistów, objął JM Rektor UMCS prof. dr hab. Radosław Dobrowolski. Organizacji kongresu podjęli się naukowcy z Komisji Etnolingwistycznej przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów, Komisji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN, Instytutu Filologii Polskiej UMCS, Instytutu Neofilologii UMCS, Instytutu Sławistyki PAN i Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemyślu. Organizację kongresu dofinansowano ze środków grantu Ministerstwa Edukacji i Nauki (moduł „Doskonała nauka – Wsparcie konferencji naukowych”; DNK/SP/462229/2020; 1.4 – Dziedzina nauk humanistycznych / językoznawstwo), kierownik projektu: prof. dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska. Pozyskane fundusze przeznaczono także na sfinansowanie publikacji tomów pokonferencyjnych.

Komitet organizacyjny kongresu liczył 8 osób: prof. dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, przewodnicząca (Instytut Filologii Polskiej UMCS), dr hab. Joanna Szadura, sekretarz (Instytut Filologii Polskiej UMCS), dr hab. Marta Nowosad-Bakalarczyk (Instytut Filologii Polskiej UMCS), dr hab. Beata Żywicka (PWSW w Przemyślu), dr hab. Ewa Białek (Instytut Neofilologii UMCS), dr hab. Adam Głaz, prof. UMCS (Instytut Neofilologii UMCS), dr hab. Przemysław Łozowski, prof. UMCS (Instytut Neofilologii UMCS), dr Dorota Pazio-Włazłowska (Instytut Sławistyki PAN). W skład Komitetu honorowego weszli profesorowie

z Polski oraz zagranicy: z Australii, Belgii, Białorusi, Czech, Rosji oraz Ukrainy: prof. Anna Wierzbicka, dr h.c. UMCS (Uniwersytet w Canberze), dziekan Wydziału Humanistycznego UMCS prof. dr hab. Robert Litwiński, dyrektor IFP UMCS prof. dr hab. Małgorzata Karwatowska, dyrektor IS PAN prof. dr hab. Anna Zielińska (Warszawa), a także: dr hab. Dejan Ajdačić, prof. UG (Uniwersytet Gdański), prof. Nikolaj Antropov (Białoruska Akademia Nauk), prof. dr hab. Jerzy Bartmiński (IFP UMCS, Lublin / PAU, Kraków), prof. Elena Berezovič (Uniwersytet w Jekaterynburgu), prof. Pavlo Hrycenko (Ukraińska Akademia Nauk), prof. Galina Javorska (Uniwersytet w Kijowie), prof. Svetlana Tolstaja (Rosyjska Akademia Nauk), prof. Irena Vaňková (Uniwersytet Karola w Pradze), prof. Aleksey Yudin (Uniwersytet w Gent).

Do udziału w konferencji zgłosiło się 121 referentów z 16 krajów: Australii, Austrii, Belgii, Białorusi, Bułgarii, Chorwacji, Czech, Francji, Hiszpanii, Litwy, Macedonii, Polski, Rosji, Serbii, Słowacji i Ukrainy¹. W związku z sytuacją epidemiczną obrady miały charakter hybrydowy². Obrady stacjonarne, w których wzięli udział moderаторzy z Lublina, odbyły się w Lubelskim Centrum Konferencyjnym. Z kolei obrady plenarne transmitowano na żywo za pośrednictwem mediów społecznościowych. Kompleksową obsługą techniczną spotkania zajęło się Lubelskie Centrum Konferencyjne. Uczestnicy kongresu oraz pozostali moderаторzy z Polski i zagranicy łączyli się za pośrednictwem platformy ZOOM. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, poza gronem organizatorów, licznie reprezentowali także inni prelegenci z Instytutu Filologii Polskiej, Instytutu Neofilologii, Instytutu Nauk o Kulturze, Instytutu Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach: prof. dr hab. Jan Adamowski, dr hab. Dorota Filar, prof. UMCS, dr Anna Kaczan, dr hab. Jadwiga Kozłowska-Doda, dr Monika Łaszkiwicz, dr Agnieszka Mierzwińska-Hajnos, prof. dr hab. Anna Pajdzińska, prof. dr hab. Halina Pelc, dr hab. Dorota Piekarczyk, prof. UMCS, dr Katarzyna Prorok, dr hab. Katarzyna Smyk, prof. UMCS, dr hab. Petar Sotirov, prof. UMCS, dr Sebastian Wasiuta, dr hab. Marta Wójcicka, prof. UMCS.

Zgodnie z założeniem inicjatora i głównego organizatora kongresu, prof. dr hab. Stanisławy Niebrzegowskiej-Bartmińskiej, I Międzynarodowy Kongres Etnolingwistyczny był okazją do prezentacji różnych szkół i badań etnolingwistycznych oraz indywidualnych projektów badawczych poświęconych relacji między językiem a kulturą. Prof. dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, otwierając kongres, podkreśliła ważność tego spotkania dla rozwoju i transferu myśli etnolingwistycznej w skali słowiańskiej, europejskiej oraz ponadeuropejskiej. Słowo powitalne wygłosił także Rektor UMCS prof. dr hab. Radosław Dobrowolski. Docenił on międzynarodowy wymiar oraz rangę odbywającego się w Lublinie wydarzenia, wyraził również uznanie dla trudu organizacyjnego lubelskich naukowców, ponadto podkreślił wkład profesora Jerzego Bartmińskiego w zaszczepianie pasji etnolingwistycznej. Na sprawne budowanie zespołów badawczych przez założyciela lubelskiej szkoły etnolingwistycznej zwrócił uwagę w swoim wystąpieniu dziekan

¹ Na kongresie wygłoszono 115 referatów.

² Kongres pierwotnie miał odbyć się w 2020 r., jednakże z powodu pandemii covid-19 został przesunięty na 2021 r.

Wydziału Humanistycznego prof. dr hab. Robert Litwiński, który odnotował zarazem międzynarodowy charakter kongresu oraz rozmach wielotorowych działań prowadzonych przez prof. dr hab. Stanisławę Niebrzegowską-Bartmińską i prof. dr. hab. Jerzego Bartmińskiego. Wicedyrektor Instytutu Filologii Polskiej dr hab. Małgorzata Latoch-Zielińska, prof. UMCS, zauważyła, że kongres to wydarzenie naukowe, które będzie wytyczało nowe ścieżki i nowe kierunki badań. Dyrektor Instytutu Sławistyki PAN prof. dr hab. Anna Zielińska określiła kongres mianem nowego otwarcia etnolingwistyki.

Obrady plenarne, które odbyły się w dn. 20–24 czerwca, poświęcono następującym tematom: *Pojęcia, metody, granice etnolingwistyki; Etnolingwistyka w krajach słowiańskich; Etnolingwistyka w krajach słowiańskich i bałtyckich; Problemy geografii lingwistycznej; Pamięć i niepamięć w języku i kulturze; Perspektywy etnolingwistyki; Prezentacja leksykonów, słowników i baz danych*. Obrady kongresu toczyły się w 19 sekcjach, m.in. *Etnolingwistyka a gramatyka; Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów; Konceptosfera rodziny; Wartości i ich hierarchie; Synchronia i diachronia w etnolingwistyce; Pogranicza etnolingwistyki i tradycje etnolingwistyczne w Polsce; Od danych językowych do danych niewerbalnych; Stereotypy i koncepty językowo-kulturowe; Frazeologia i etymologia a etnolingwistyka*. W ramach kongresu odbyło się też posiedzenie Komisji Etnolingwistycznej przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów (22.06.21), a jeden z wieczorów uświetnił koncert zespołu Orkiestra św. Mikołaja (ACKiM Chatka Żaka).

Wykłady inauguracyjne kongres wygłosili: prof. dr hab. Jerzy Bartmiński, prof. Svetlana Tolstaja (Moskwa), prof. Anna Wierzbicka (Canberra), prof. Galina Javorska (Kijów) oraz prof. Nina Mečkovskaja (Mińsk). Referat prof. dr. hab. Jerzego Bartmińskiego został poświęcony lokalnemu, narodowemu oraz transnarodowemu wymiarowi etnolingwistyki. W wystąpieniu prof. dr hab. Jerzy Bartmiński przedstawił rys rozwoju etnolingwistyki na świecie. Postawił też dwa kluczowe pytania nawiązujące do tematyki kongresu: po pierwsze, czy przedmiotem etnolingwistyki powinny pozostać tylko dialekty i mikrojęzyki, czy może także języki ogólnonarodowe; po drugie, w jaki sposób dokonywać komparacji w badaniach nad wieloma językami. Prof. Svetlana Tolstaja swoje wystąpienie poświęciła porównaniu etnolingwistyki i semantyki leksykalnej. Referat prof. Anny Wierzbickiej dotyczył zagadnień etnoteologii i etnochrześcijaństwa oraz różnic w konceptualizacji Boga, Matki Bożej oraz Jezusa w języku angielskim i polskim³. Prof. Galina Javorska odniosła się do związków między etnolingwistyką a lingwistyką polityczną. Prof. Nina Mečkovskaja poruszyła problem uniwersaliów, a także typowego i indywidualnego w semantyce języków. W referatach w sesji plenarnej na temat perspektyw etnolingwistyki można było wysłuchać dwóch wystąpień w języku angielskim: prof. Jamesa W. Underhilla pt. *If prejudice is here to stay, do we need ethnolinguistics or a sense of humor?*, a także prof. Alexandra Bogomolova *The concept karāma (dignity) and idea of self in Arabic*. Z kolei dr hab. Przemysław Łozowski, prof. UMCS, wygłosił referat pt. *Indywidualizacja, czyli etnolingwistyka na miarę postmodernizmu: od narodu i ludu w stronę człowieka i jednostki*. Referat prof. dr hab.

³ Z uwagi na różnice czasowe między Australią i Polską wystąpienie zostało wcześniej nagrane i podczas obrad odtworzone.

Stanisławy Niebrzegowskiej-Bartmińskiej wygłoszony w sekcji pt. *Etnolingwistyka w krajach słowiańskich* dotyczył lubelskiej etnolingwistyki kognitywnej. Obrady plenarne w ostatnim dniu kongresu zamknęły wystąpienia prof. dr. hab. Jerzego Bartmińskiego, dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej oraz dr hab. Beaty Żywickiej poświęcone projektowi LASiS: *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów – stan obecny i perspektywy kontynuacji*. Historię pionierskiego projektu lubelskich etnolingwistów pt. *Słownik stereotypów i symboli ludowych* przybliżyła dr Katarzyna Prorok (Pracownia Etnolingwistyczna IFP UMCS), zaś bazę Folbas mającą zastosowanie we współczesnych badaniach etnolingwistycznych omówiły dr Anna Kaczan (Pracownia Etnolingwistyczna IFP UMCS) i dr hab. Joanna Szadura (IFP UMCS).

W referatach wygłoszonych podczas pięciu dni obrad poruszono tematy zarówno uniwersalne związane ze stanem i kierunkiem rozwoju badań etnolingwistycznych w poszczególnych krajach i ośrodkach, jak również dotyczące konceptów w określonych językach i kulturach czy nazewnictwa w potocznych i ogólnonarodowych odmianach różnych języków europejskich. Podczas obrad w sekcjach przybliżono stan etnolingwistyki słowackiej, serbskiej, białoruskiej, bułgarskiej, litewskiej, a także uralskiej szkoły etnolingwistycznej i in. W wystąpieniach podejmowano zagadnienia dialektologiczne, frazeologiczne, paremiologiczne, tematy dotyczące folkloru, mitologii oraz astronomii ludowej w ujęciu etnolingwistycznym. Część referatów poświęcono problemowi językowej parametryzacji świata, pamięci zbiorowej i transnarodowej czy apelatywom i nazwom własnym. Liczne tematy zostały opracowane w ramach kontynuacji projektu *Leksykonu aksjologicznego Słowian i ich sąsiadów*. Na materiale różnych języków omówiono koncepty: DEMOKRACJA, DOM, DUSZA, MATKA, MIŁOŚĆ, NARÓD, OJCZYZNA, RODZINA, SOLIDARNOŚĆ, TOLERANCJA, WOLNOŚĆ i in. Były również referaty poświęcone nazwom barw, roślin, grzybów, minerałów oraz obrazom CHLEBA, TRAWY, ZIEMI, a także sylwetkom i dorobkowi wybranych językoznawców. W wystąpieniach przedstawiano wyniki badań prowadzonych na zróżnicowanym materiale źródłowym: wierzenia, pemie, ankiety, literatura piękna, prasa, słowniki, korpusy.

Podczas dyskusji po końcowych obradach plenarnych (*Prezentacja leksykonów, słowników i baz danych*) głos zabrała m.in. prof. Svetlana Tolstaja, która podkreśliła, że osiągnięcia lubelskiej szkoły etnolingwistycznej są szeroko znane w międzynarodowym środowisku etnolingwistycznym, dodała także, że miała okazję obserwować rozwój szkoły lubelskiej od pierwszych etapów jej kształtowania. Podzieliła się jednocześnie refleksją, że w odniesieniu do stanu obecnego można mówić o dwóch etnolingwistykach. Jej zdaniem etnolingwistykę tradycyjną odnajdujemy w *Słowniku stereotypów i symboli ludowych*, zaś nowszy jej nurt reprezentują np. badania prowadzone w ramach projektu EUROJOS. Oba nurty spajają pewne wspólne założenia metodologiczne, jak również osoba założyciela lubelskiej szkoły etnolingwistycznej. Przedstawicielka moskiewskiej szkoły etnolingwistycznej wyraziła przekonanie, że mimo elementów wspólnych oba nurty stanowią w istocie odrębne etnolingwistyki. W dyskusji prof. dr hab. Jerzy Bartmiński zwrócił uwagę na rolę różnego typu tekstów w badaniach etnolingwistycznych, w tym teksty pozyskane drogą ankietową. Nawiązał do warsztatu moskiewskiej szkoły etnolingwistycznej i jej bogatych zbiorów archiwalnych. Baza w postaci tekstów jest także charaktery-

styczna dla lubelskiej szkoły etnolingwistycznej, co oba te środowiska zbliża. Dodał także, że – mimo zgłoszonego postulatu o traktowaniu badań dotyczących związków języka z kulturą ludową i ogólnonarodową jako odmiennych – w jego przekonaniu oba te nurty stanowią jedną etnolingwistyką mającą wspólną metodologię. Widzenie świata przez podmiot to jedna z cech integrujących obie odmiany.

W podsumowaniu I Międzynarodowego Kongresu Etnolingwistycznego prof. dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska podkreśliła, że cele kongresu, a mianowicie prezentacja różnych szkół etnolingwistycznych oraz ich metod badawczych, zostały osiągnięte. Nawiązując do dyskusji z obrad plenarnych, wyraziła pogląd, że w etnolingwistyce obecne są dwa nurty. W pierwszym z nich (prototypowym) są badane relacje między językiem a kulturą ludową, w drugim zaś relacje między językiem standardowym oraz kulturą ogólnonarodową. Ten drugi nurt uznała za niezwykle ważny i potrzebny społecznie, badania nad językami standardowymi pokazują bowiem problemy absorbujące współczesnego człowieka.

Na zakończenie prof. dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska wyraziła wdzięczność członkom Komitetu organizacyjnego za współpracę. Podziękowania skierowała także pod adresem włączonych w działania studentów i doktorantów⁴ oraz wszystkich uczestników kongresu, którzy zadeklarowali chęć uczestnictwa w tym międzynarodowym spotkaniu etnolingwistów. Prof. dr hab. Jerzy Bartmiński podkreślił, że zespół badaczy etnolingwistów nie tylko prowadzi wspólne badania, ale też tworzy swego rodzaju wspólnotę naukową integrującą różne pokolenia. Najlepszym świadectwem pozytywnego odbioru wydarzenia, jego rozmachu oraz poczucia wspólnotowości są liczne podziękowania uczestników kongresu przesyłane za pomocą czatu w aplikacji ZOOM, które na zakończenie odczytała prof. dr hab. Anna Турпа, m.in.: *Дякую за цей конгрес і за свято науки і спілкування!*, *Thanks very much to the organizers and everyone. It was a great event in all senses!*, *Огромное спасибо за встречу, интереснейшие доклады, самоотверженность организаторов и настоящий праздник этнолингвистики!*, *Огромные подziękowania i słowa najwyższego uznania za to niezwykle i wspaniałe spotkanie. Wielkie podziękowania należą się oczywiście Profesorowi Jerzemu Bartmińskiemu, który nas zjednoczył w rodzinny krąg etnolingwistów*. Podczas końcowego spotkania na ekranach można było zobaczyć biogramy prelegentów kongresu.

⁴ Byli to członkowie Studenckiego Koła Naukowego Etnolingwistów (opiekun dr hab. Joanna Szadura) oraz członkowie Studenckiego Koła Naukowego Rusycystów (opiekun dr hab. Ewa Białek).

